

Conflicthantering: algemeen

1 Inleiding

Conflicten zijn soms onvermijdelijk. We kunnen niet altijd 'ruiken' wat de ander wil of prettig vindt. Ook hoeven we onze eigen behoeften niet altijd ondergeschikt te maken aan die van een ander.

Veel mensen krijgen bij het woord 'conflict' negatieve gedachten. Dat komt vooral door de nare gevolgen van veel conflicten: ruzie, agressie en dergelijke. Toch is het hebben van een conflict op zich niet negatief. Conflicten kunnen zelfs positief opgevat worden, omdat ze duidelijkheid scheppen: beide partijen weten dat er (op het eerste gezicht) onverenigbare wensen zijn. De problemen ontstaan pas als een conflict, ten koste van één van de partijen wordt opgelost of niet uit de wereld wordt geholpen.

In school zijn grote en kleine conflicten aan de orde van de dag. In een kleine ruimte samenleven met veel mensen, leer je niet zomaar. Ruzies kunnen de sfeer in de klas verpesten, maar het is niet aan te raden om ze uit de weg te gaan. Later komen kinderen ongetwijfeld in aanraking met conflicten. In plaats van deze conflicten af te doen als lastig, kunnen we ze onder het motto 'al doende leert men' ook aangrijpen als oefenmomenten voor het leren omgaan met conflicten. Dit geldt zowel voor conflicten tussen kinderen als voor conflicten tussen volwassenen en kinderen.

2 Aanpak in de klas

1	Grijp alleen in als je merkt dat kinderen niet zelf in staat zijn om naar behoren een conflict op te lossen
	Underschat de eigen vaardigheid van kinderen bij het bedenken van oplossingen niet. Neem een afwachtende houding aan en grijp pas in als een conflict dreigt te onttaarden in agressief gedrag. Of als je merkt dat een conflict wordt 'opgelost' ten koste van de zwakste partij.
2	Help kinderen een stapje vooruit bij het zelfstandig leren oplossen van conflicten
	Bied een halve oplossing. Help de kinderen op weg, maar laat ze er zelf ook nog wat mee doen. Deze benadering is geschikt bij jonge kinderen en in conflictsituaties waarvan de achterliggende oorzaken bekend zijn. Is dat laatste niet het geval, dan is de kans groot dat één van de partijen (maar vaak beide) zich tekort gedaan voelt.
3	Bemiddelen
	Bied geen (halve) oplossing, maar probeer te bemiddelen. Doel is de kinderen op weg te helpen hun conflict zelf op te lossen. Dit vraagt om een neutrale rol, die vooral bestaat uit het verhelderen van de omstandigheden die aan het conflict vooraf gingen of uit het beschrijven van de probleemsituatie zelf. Door deze zakelijke benadering kunnen de kinderen even 'afkoelen' en komen ze meestal uit zichzelf met oplossingen aan.
4	Lijfelijke nabijheid
	Bied geen oplossing en probeer niet te bemiddelen, maar probeer door in de buurt te blijven (sociale druk) de kinderen aan te zetten tot het zoeken van een oplossing.
5	Klok terugdraaien
	Veel conflicten zijn het gevolg van misverstanden of van ongelukkige manoeuvres in het sociale verkeer. We kunnen dit soort conflicten vaak oplossen door terug te gaan in de tijd en nog een keer opnieuw te beginnen.

	Deze benadering lijkt alleen geschikt voor wat oudere kinderen die het spel doorhebben.
6	Zoek in geval van een ernstig of steeds terugkerend conflict samen met de betrokken partijen naar een voor ieder aanvaardbare oplossing
	<p>Sommige conflicten draaien uit op een machtsstrijd, met als resultaat een winnaar en een verliezer. Soms worden hier ook de vuisten bij gebruikt. De verliezer blijft dan vaak met wraakgevoelens zitten en de sfeer is meestal danig verziekt. Reik op dat moment gedragsalternatieven aan, maar dwing ze niet af. Bijvoorbeeld problemen bespreekbaar maken. Dat lost het probleem vaker op dan dat er geweld gebruikt wordt. Een hulpmiddel hierbij is het kiezen van een methode die geen verliezers kent. Volg daarbij de onderstaande procedure:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omschrijf het probleem of laat het omschrijven. • Nodig iedereen uit om oplossingen te bedenken. Deze worden zonder commentaar op het bord geschreven. • Bespreek de voor- en nadelen van elke suggestie. • Alle oplossingen die voor een van de partijen onaanvaardbaar blijven, vallen af. • Kies gezamenlijk voor een oplossing die voor iedereen aanvaardbaar is. <p>Dat hoeft niet te betekenen dat iedereen volmaakt gelukkig is met de gekozen oplossing. Deze methode lijkt minder geschikt voor de jongste kinderen. Door de tijd die de hele procedure vraagt, is de methode vooral aan te bevelen bij ernstige of steeds terugkerende conflicten. Met name is deze methode uiterst bruikbaar bij conflicten tussen een leerkracht en één of meer kinderen.</p>
7	Voorkom dat conflicten escaleren
	<p>Zorg voor een goed sociaal emotioneel klimaat. Als er een goede relatie bestaat tussen de leerkracht en de kinderen en tussen de kinderen onderling, zullen kinderen eerder hun conflicten in de klas bespreekbaar maken dan wanneer er een 'onveilig' sociaal emotioneel klimaat in de klas is. Trek aan het eind van de middag eventueel tijd uit voor reflectie op de dag: wat waren de positieve en negatieve gebeurtenissen. Zo kun je tijdig conflicten op het spoor komen als het klimaat goed is en de 'bedreiging' niet te zwaar.</p>
8	Probeer conflicten die al geëscaleerd zijn binnen of zelfs buiten de school (deelname ouders en dergelijke) zo snel mogelijk te bevriezen door alle betrokkenen een time-out te laten nemen
	<p>Conflicten die al in een geweldspiraal terecht zijn gekomen (grof verbaal geweld, spugen, slaan, schoppen of erger) zijn in de hitte van de strijd niet op te lossen. De emoties zijn daarvoor te hoog opgelopen. Een afkoelingsperiode (time-out) is hier nodig om tijd te nemen voor reflectie en overleg, maar ook regels of afspraken die het conflict tijdelijk bevriezen om verdere escalatie te voorkomen. Enkele voorbeelden van dergelijke regels of afspraken zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tot die tijd geen contact/afstand bewaren; • geen verdere actie; • nog eens nadenken over de eigen rol bij het ontstaan en verloop van het conflict en alvast nadenken over mogelijke oplossingen; • afspraken voor gesprek(ken).
9	Moedig kwetsbare kinderen aan voor zichzelf op te komen
	Zie thema zelfvertrouwen.

3 Lessuggesties

3.1 Kleuters

Maak gebruik van opdrachten waarin de kinderen de volgende vragen beantwoorden:

Heb je wel eens ruzie? Waarom? Wat voel of denk je dan? Hoe kun je zo'n ruzie weer goedmaken? Wat voel je en doe je als je ziet dat anderen ruzie maken?

Ruzie

Speel eenvoudige conflictsituaties samen met de kinderen na. Gebruik hiervoor bij voorkeur situaties die zich zojuist hebben voorgedaan in de klas of op het speelplein. Op die manier kunnen de kinderen zich goed in hun rol inleven. Stel na afloop vragen als:

- Wat gebeurde er precies?
- Wat voelde je toen?
- Waarom voelde je dat?
- Wat deed je daarna?
- Waarom?
- Hoe zou het opgelost kunnen worden?
- Wie heeft er ook wel eens zoiets meegemaakt?

Herhaal de spelsituatie eventueel met andere spelers.

3.2 Eerste graad lager onderwijs

Maak gebruik van opdrachten waarin de kinderen de volgende vragen beantwoorden:

Heb je wel eens ruzie? Waarom? Waar gaan ruzies over? Hoe kun je zo'n ruzie oplossen? Is ruzie ook wel eens ergens goed voor? Kun je ruzie voorkomen? Hoe?

Speel eenvoudige conflictsituaties met de kinderen na en laat ze al improviserend proberen het conflict op te lossen. Gebruik hiervoor recente conflictsituaties of situatieschetsen die allemaal uitmonden in een conflict.

Variant

Gebruik conflictsituaties die kinderen zelf aandragen. Laat ze deze bijvoorbeeld eerst in stripvorm tekenen of laat ze beschrijven. Stel na afloop vragen als:

- Wat gebeurde er precies / Waardoor ontstond het probleem?
- Wat vind je van de gevonden oplossing?
- Was het een oplossing ten koste van één van de partijen?
- Wat waren de sterke kanten van de gekozen oplossing?
- Zijn er ook andere oplossingen mogelijk?

Situatieschetsen

Pootje lichten

Lupe zit te rekenen. Ze heeft één been niet onder haar tafel. Laia loopt langs haar heen, struikelt over haar been en valt. Zij wordt erg boos.

Viltstiften

Burak heeft voor zijn verjaardag een set viltstiften gekregen. Hij is er erg zuinig op. Analia vraagt of zij de viltstiften van Burak even mag lenen. Dat vindt Burak niet goed, omdat hij bang is dat Analia er veel te slordig mee omgaat.

Als Burak zich even omdraait, pakt Analia vlug de stiften. Burak ziet dat en wil de stiften terug hebben. Maar Analia zegt: 'Straks'.

Knikkers

Sharon en Miryam zijn aan het knikkeren. Sharon stoot met haar voet tegen een knikker aan. 'Nu ben ik aan de beurt', zegt Miryam. Sharon zegt dat ze per ongeluk de knikker aanraakte. Daarom is zij aan de beurt. Maar Miryam houdt vol dat zij aan de beurt is.

Touwtje springen

Een paar kinderen zijn aan het touwtje springen. Een paar andere kinderen spelen tikkertje. Ze lopen telkens door het touw heen.

3.3 Tweede graad lager onderwijs

Maak gebruik van opdrachten waarin de kinderen de volgende vragen beantwoorden:

*Hoe kun je meningsverschillen en belangentegenstellingen oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier?
Hoe kun je conflictsituaties oplossen die zijn ontstaan door negatieve gevoelens (jaloezie, afkeer enzovoort)?*

Vraag enkele kinderen conflictsituaties na te spelen en daarbij improviserend het conflict op te lossen. Laat ze daarbij eventueel gebruik maken van enkele rekvisieten. Gebruik hiervoor recente conflictsituaties die de kinderen zelf aandragen of situatieschetsen. In het nagesprek kunnen de volgende vragen aan de orde komen:

- Was het een goede oplossing of was het een oplossing die ten koste ging van een van beide partijen?
- Wat waren de sterke kanten van de oplossing?
- Wat waren de minder sterke kanten van de oplossing?

Situatieschetsen

Knikker

Susanne laat Renate een knikker zien die ze net op het plein heeft gevonden. Het is een hele mooie. Renate zegt: 'Die is van mij. Ik heb hem gisteren verloren'. Maar Susanne denkt er niet over de knikker aan Renate te geven. Ze zegt: 'Ik heb hem toch eerlijk gevonden?' Maar Renate denkt daar anders over.

Verkwasten

De meester of juf (speel deze rol zelf) vraagt aan Lore of ze na schooltijd even de verkwasten wil schoonmaken. Lore heeft daar niet zoveel zin in. Ze vindt het een vervelend werkje. Bovendien is het knikkertijd. Daarom wil ze zo snel mogelijk naar buiten. Ze zegt: 'Liever niet, meester (juf)'. De meester (juf) had dit antwoord niet verwacht, kijkt verbaasd en zegt dan: 'Nou, je doet het toch maar even, hoor Lore'. Daarop zegt Lore: 'Ik heb geen zin meester (juf)'.

Luchtje

De ouders van Kwok Hoi hebben een restaurant. Een Chinees restaurant. Regelmatig komt het voor dat Kwok Hoi een raar luchtje bij zich draagt. Daar is weinig aan te doen. Hij ruikt het zelf niet, hij is er aan gewend. Sommige kinderen in de klas noemen hem 'stinkdier' en trekken rare gezichten als Kwok Hoi bij hen in de buurt komt.

Nu heeft de meester Kwok Hoi gevraagd een stapel schriften uit te delen. Terwijl hij dat doet, ziet hij sommige kinderen half onder de tafel duiken als hij in de buurt komt. Ook hoort hij telkens: 'Stinkdier, stinkdier'.

Plotseling wordt het Kwok Hoi teveel. Hij geeft Kas, die ook met een vies gezicht wegduikt, met z'n schrift een harde pets. Het schrift raakt er door in de kreukels. Kwok Hoi schrikt er van, Kas is kwaad en de meester komt kijken wat er aan de hand is.

Touwtje springen

Vier kinderen zijn aan het touwtje springen. Henrie vraagt of hij ook mee mag doen. Elise, die altijd een beetje de baas speelt, vindt dat niet goed. Daarop loopt Henrie telkens door het touw heen.

3.4 Derde graad lager onderwijs

Maak gebruik van opdrachten waarin de kinderen de volgende vraag beantwoorden:

Kun je conflictsituaties in je eigen omgeving oplossen op een voor alle partijen aanvaardbare manier?

Vraag enkele kinderen conflictsituaties na te spelen en daarbij improviserend het conflict op te lossen. Laat ze daarbij eventueel gebruik maken van enkele rekvisieten. Gebruik hiervoor recente conflictsituaties die de kinderen zelf aandragen of situatieschetsen. In het nagesprek kunnen de volgende vragen aan de orde komen:

- Was het een goede oplossing of was het een oplossing die ten koste ging van een van beide partijen?
- Wat waren de sterke kanten van de oplossing?
- Wat waren de minder sterke kanten van de oplossing?

Situatieschetsen

Eitje

Tor wordt telkens uitgescholden voor 'eitje' en 'slome'. Tijdens het speelkwartier hebben een paar kinderen hem weer flink geplaagd. Anne gaat er zelfs mee door als ze de klas binnenkomen. Tor wordt zo kwaad dat hij een tekening, waar Anne juist zo trots op was, doormidden scheurt.

Klassendienst

Noor en Pablo hebben samen een klastaak. Noor heeft geen zin om de planten water te geven, ze maakt liever het bord schoon. Pablo wil ook de planten niet verzorgen, want dat vindt hij meidenwerk.

Hulp bij rekenen

Marie-Lou vraagt Tuur telkens of hij haar even met een rekensom wil helpen. Tuur heeft dat al een paar keer gedaan, maar wil nu een poosje ongestoord werken. Dat vindt Marie-Lou vervelend, want ze kan weer niet alleen uit een som komen. Ze stoot Tuur telkens aan en zegt: 'Doe niet zo flauw Tuur. Help me even'. Daardoor kan Tuur niet opschieten en dat wil hij juist.

Spannend stripboek

Nienke heeft een spannend stripboek mee naar school genomen. Iedere keer haalt ze het tevoorschijn om er stiekem in te lezen. De juf of meester (speel deze rol zelf) heeft haar al een paar keer gewaarschuwd: eerst moet ze haar taalwerk afmaken. Als Nienke weer met het stripboek voor haar neus zit, moet ze het aan de juf geven. Om 12 uur vraagt Nienke of ze het boek terug mag hebben. De juf voelt daar niets voor en zegt: 'Nee, nu niet. Vraag het vanmiddag nog maar een keer'. Nienke schrikt. Ze heeft het stripboek van haar oudere broer geleend. Die heeft vanmiddag vrij en dan zal hij het vast missen. Daarom wil Nienke het boek nu terug hebben.